

เวสารัชชกรณธรรม หลักธรรมสำหรับการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19
Vesaratchakorntham The principles of The Dhamma for education providing in
pandemic Covid-19 situation

ฉัตรนภัส แพทย์สิทธิ์, Chatnapas Patesit¹

พระมหาพงษ์เทพ ปากโร, Phramaha Pongthep Papakalo²

โรจนฤทธิ์ จันนุ้ม, Rojanarit Channoom³

E-mail : tammada4@gmail.com

Received: May 26, 2022 Revised: June 10, 2022

Accepted: June 10, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง เวสารัชชกรณธรรม หลักธรรมสำหรับการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤต โควิด-19 มีวัตถุประสงค์ของการนำเสนอแนวคิดสรุปหลักธรรมที่ส่งผลให้การจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19 เป็นไปอย่างเหมาะสม จึงขอเสนอ เวสารัชชกรณธรรม ทำให้เกิดความกล้าหาญ 5 ประการ คือ 1.ศรัทธา (การเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ) 2. ศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย) 3. พากุศลจจะ (ความเป็นผู้ศึกษามาก) 4. วิริยารัมภะ (ปรารถนาความเพียรหรือความขยัน) 5. ปัญญา (การรอบรู้สิ่งที่ควรรู้) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักธรรมนี้มาใช้เพื่อจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19 โดยจะทำให้ การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้บุคลากรประสบความสำเร็จในการจัดการเรียน การสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนด

คำสำคัญ: (หลักธรรมสำหรับการจัดการศึกษา), (การจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด 19)

Abstract

A study of the principles of Vesaratchakorntham 5 the Dhamma for education providing in pandemic Covid-19 situation aimed to present the Dhamma concept that led to

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ ครูโรงเรียนอนุบาลสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท/ Sankhaburi kindergarten teacher Chainat

education providing in pandemic Covid-19 situation. The finding were as follows: Vesaratchakorntham 5 (qualities making for intrepidity) 1. faith; confidence 2. good conduct; morality 3. great learning 4. exertion; energy 5. wisdom; understanding. Academic Administrators should apply this the Dhamma concepts in order to provide education in pandemic Covid-19 situation. These principles are found as relevant to all success. Applying these principles of The Dhamma lead academic personnel to provide education effectively and lead learners to achieve curriculum indicators.

Keywords: (Dhamma for education management), (Dhamma for education providing in pandemic Covid-19 situation)

1. บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 สร้างปัญหาให้กับสังคมไทยหลายประการแต่สิ่งสำคัญคือปัญหาการศึกษาของไทยตกอยู่ในภาวะวิกฤต ทั้งจากความเครียดของนักเรียนที่เพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเรียนออนไลน์ นักเรียนมีผลการเรียนรู้ที่ต่ำลงเนื่องจากสภาพแวดล้อม ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ จนถึงการให้บุตรหลานออกจากระบบการศึกษาเนื่องจากปัญหาขาดทุนทรัพย์ของผู้ปกครอง การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถเยียวยาด้วยการให้เงิน สนับสนุนชั่วคราวเท่านั้น เพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดยังคงขยายวงกว้างและมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เร็วที่สุดจึงไม่ใช่ว่าการแก้ไขสภาพแวดล้อมให้ปราศจากเชื้อโรค แต่เป็นการหาวิธีที่สามารถพัฒนาการศึกษาได้ แม้จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขของภาวะวิกฤตที่ยังไม่มีแนวทางการรับมือ ที่สมบูรณ์

แนวทางการแก้ไขปัญหาของสถานศึกษาภายใต้ภาวะวิกฤตเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะหากการเรียนรู้ของนักเรียนเกิดปัญหาขึ้นเป็นเวลานาน จะส่งผลให้การพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาในระบบเดิมได้ยากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศไทยนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 เป็นแบบแผนออกแบบหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานฉบับนี้มีลักษณะเป็นหลักสูตรเกลียว คือ จัดการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้น โดยจะสอนเนื้อหาพื้นฐานในปีแรก จากนั้นจะสอนเนื้อหาที่มีความซับซ้อนขึ้นในปีถัดไปเรื่อย ๆ ในเรื่องเดิม เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เป็นลำดับจากพื้นฐาน และต่อยอดความรู้จากฐานความรู้เดิมที่เรียนในปีที่แล้ว แต่เมื่อต้องเรียนออนไลน์เป็นเวลานาน ซึ่งผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่พร้อมเรียนรู้ทำให้นักเรียนขาดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อกลับมาศึกษาตามปกติตามที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะพบปัญหาการต่อยอดเนื้อหาจากความรู้เดิม เพราะขาดการเรียนรู้

เนื้อหาพื้นฐานที่มีคุณภาพ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนล่าช้าลง และกลายเป็นปัญหาการเรียนรู้เรื้อรังทั้งระบบการศึกษา

สถานศึกษามีระบบการจัดการและการบริหารเป็นรูปแบบและขั้นตอนที่แน่นอน โดยมีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดเพียงเล็กน้อยเพื่อแก้ไขปัญหาของแต่ละปีการศึกษาในสถานการณ์ปกติ เมื่อต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตสถานศึกษาหลายแห่งจึงประสบปัญหาการแก้ไขการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากขาดการวางแผนรับมือการเปลี่ยนรูปแบบจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ระบบมีความล่าช้า เทคโนโลยีที่ใช้ไม่ทันสมัย หรือบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ ทำให้การแก้ไขเต็มไปด้วยอุปสรรคทั้งด้านการออกแบบระบบ การวางแผน และการพัฒนาบุคลากร และแม้บุคลากรจะทราบปัญหาที่เกิดขึ้น การแก้ไขปัญหายังเป็นไปอย่างล่าช้าเนื่องจากระเบียบของสถานศึกษามีขั้นตอนที่เคร่งครัด ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ได้

การจัดการเรียนการสอนในภาวะวิกฤตจึงไม่สามารถแก้ไขให้เหมาะสมได้อย่างสมบูรณ์ หากขาดการเปลี่ยนแปลงระบบการจัดการและการบริหารที่ถูกต้อง แต่การรับมือสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสที่รุนแรงยังเป็นเรื่องใหม่ ขาดข้อมูลการรับมือที่สมบูรณ์ จึงเกิดปัญหาในการกำหนด ทิศทางแก้ไข เพราะการเปลี่ยนแปลงระบบเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะบุคลากรที่ทำงานในระบบเดิมมาเป็นเวลานาน ย่อมเกิดปัญหาเมื่อต้องปฏิบัติตามแนวทางใหม่ รวมทั้งหากระบบที่แก้ไขขาดประสิทธิภาพ และส่งผลให้ปัญหารุนแรงยิ่งขึ้นจะทำให้ผลลัพธ์เลวร้ายลง ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงให้ทันสถานการณ์และมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างรอบคอบเพื่อลดผลเสียที่จะเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด

เวสาร์ชชกรณธรรม เป็นหลักธรรมทำให้เกิดความกล้าหาญ .คุณธรรมที่ทำให้เกิดความกล้ากล้า มี 5 ประการ ประกอบด้วย ศรัทธา (ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักที่ถือและในการดีที่ทำ) ศีล (ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่ผิดศีลธรรม) พาหุสัจจะ (ความเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก) วิริยารัมภะ (ปรารถนาความเพียร คือการที่ได้ลงมือทำความเพียรพยายามในกิจการนั้น ๆ อยู่แล้วอย่างมั่นคงจริงจัง) ปัญญา (ความรู้รอบรู้ เข้าใจซึ่งในเหตุผล ดี ชั่ว ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น รู้คิด รู้วินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ)⁴ บุคคลใดถ้ามีหลักธรรมเวสาร์ชชกรณธรรม ย่อมเป็นผู้กล้าหาญ ไม่หวั่นไหวในการเข้าสู่สมาคมต่าง ๆ

บทความนี้จะนำเสนอเวสาร์ชชกรณธรรม หลักธรรมสำหรับการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19 ประกอบด้วย ความหมายและองค์ประกอบของเวสาร์ชชกรณธรรม ปัญหาและเงื่อนไขในสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด - 19 แนวทางการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด - 19 ทักษะการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน เวสาร์ชชกรณธรรมกับการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด - 19

⁴ อภ. ปญจก.(ไทย) 22 /101/144 .

2. เวสาร์ชชกรณธรรม

เวสาร์ชชกรณธรรม เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญซึ่งมีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก ดังนี้
พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต เล่ม 3 - หน้าที่ 233 ตติยปัณณาสก ภา
สุวิหาวรรคที่ 1 ว่าด้วยธรรมให้แก่วรรค 5 ประการ ความว่า

[101] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้กล้ากล้าแห่งภิกษุผู้เสาะ 5
ประการนี้ 5 ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศรัทธา 1 เป็นผู้มีศีล 1 เป็นพหูสูต 1 เป็น
ผู้ปรารภความเพียร 1 เป็นผู้มีปัญญา 1 ความครั่นคร้ามใด ย่อมมีแก่ผู้ ไม่มีศรัทธา ความครั่นคร้าม
นั้นย่อมไม่มีผู้มีศรัทธา ฉะนั้น ธรรมนี้จึงไม่มีศรัทธา ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่มีแก่ผู้มีศรัทธา ฉะนั้น
ธรรมนี้จึง ชื่อว่าเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้กล้าแห่งภิกษุผู้เสาะ ความครั่นคร้าม โดยยอมเป็น
เครื่องกระทำความเป็นผู้กล้ากล้าแห่งภิกษุผู้เสาะ ความครั่นคร้าม ชื่อว่าเป็นเครื่องกระทำความ
เป็นผู้กล้ากล้าแห่งภิกษุผู้เสาะ ความครั่นคร้าม โดยยอมมีแก่ผู้ได้ศึกษาน้อย ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่มี
แก่เป็นพหูสูต ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้กล้ากล้าแห่งภิกษุผู้เสาะ ความ
ครั่นคร้ามโดยยอมมีแก่ผู้เกียจคร้าน ความครั่นคร้ามนั้นย่อมไม่มีแก่ผู้ปรารภความเพียร ฉะนั้น ธรรมนี้
จึงชื่อว่าเป็นเครื่องกระทำความเป็นผู้กล้ากล้า แห่งภิกษุผู้เสาะ ความครั่นคร้ามโดยยอมมีแก่ผู้มี
ปัญญาทราม ความครั่นคร้าม นั้นย่อมไม่มีแก่ผู้มีปัญญา ฉะนั้น ธรรมนี้จึงชื่อว่าเป็นเครื่องกระทำ
ความเป็น ผู้กล้ากล้าแห่งภิกษุผู้เสาะ.⁵

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุโต) ได้กล่าวถึง เวสาร์ชชกรณธรรม ไว้ว่า ในคัมภีร์ทาง
พระพุทธศาสนา มีหลักธรรมชื่อว่า เวสาร์ชชกรณธรรม' เป็นหลักธรรมเพื่อการฝึกฝนพระภิกษุให้มี
ความกล้ากล้า มีความมั่นใจ มีอยู่ 5 ข้อ

1. ศรัทธา (faith) ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในหลักการที่ยึดถือและในการทำความดี
2. ศีล (Morality) การประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่เสียอาการ
3. พหุสัจจะ (Great learning) การได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก มีความรู้ในหลักพระธรรมวินัย
4. วิริยารัมภะ (Exertion) การเริ่มลงมือทำในกิจต่างด้วยใจที่มั่นคงแน่วแน่ ไม่ย่อท้อต่อ

อุปสรรค

5. ปัญญา (wisdom) ความรอบรู้ เข้าใจชัดในสิ่งต่างๆ ด้วยเหตุผล รู้จักประโยชน์และสิ่งที่ไม่
ใช่ประโยชน์ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ มีดุลยพินิจในการวินิจฉัย⁶

⁵ พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต เล่ม 3- หน้าที่ 234

⁶ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,
พิมพ์ครั้งที่ 34 , (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2559). หน้า 174.

เวสารัชชกรณธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้ความกล้าหาญธรรมเป็นเหตุให้เกิดความกล้ากล้าบุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรม 5 ประการนี้ ย่อมเป็นผู้องอาจกล้าไม่หวั่นไหวในการเข้าสู่สมาคมต่างๆ

1. สัทธา หมายถึง เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล
2. สील หมายถึง ความเป็นปกติ ความสงบเย็น รักษากายวาจาให้เรียบร้อย
3. พหุสัจจะ หมายถึง ความเป็นผู้ศึกษามาก มีความรู้มีประสบการณ์มาก
4. วิริยารัมภะ หมายถึง การปรารภความเพียร ลงมือทำกิจด้วยความเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น

5. ปัญญา หมายถึง รอบรู้สิ่งที่ควรรู้ รู้ทั่วถึงเหตุและผล ถึงสิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ⁷

สรุปได้ว่า เวสารัชชกรณธรรม เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ ประกอบไปด้วย ศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผล ศील คือ ความประพฤติถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย ไม่ผิดศีลธรรม พหุสัจจะ คือเป็นผู้คงแก่เรียน ได้แก่ เรียนมากและมีความรู้มาก วิริยารัมภะ คือ มีความเพียรพยายามในการทำงาน และปัญญาหมายถึง ความรอบรู้ เข้าใจในเหตุและผล ดี ชั่ว

3. ปัญหาและเงื่อนไขในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19

การระบาดของโรคโควิด 19 ยังคงมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นในหลายพื้นที่รวมทั้งประเทศไทย กรมควบคุมโรคมีการประกาศ “สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง” เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2564 เพื่อแจ้งสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 และมาตรการเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรค⁸ ประกาศฉบับนี้มีการระบุแหล่งแพร่ระบาดครั้งแรก โดยมีที่มาจากเมืองอู่ฮั่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และด้วยความสามารถในการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสที่รวดเร็วกว่าปกติ ส่งผลให้เกิดแหล่งแพร่ระบาดใหม่ขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ซึ่งเป็นประเทศที่มีอาณาเขตติดกับประเทศไทย ประชาชนชาวเมียนมาอพยพเข้ามาทำงานในเมืองขนาดใหญ่ของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้เกิดการแพร่ระบาดในประเทศไทยเป็นวงกว้าง กรมควบคุมโรคจึงเสนอแนวทางสาธารณสุขที่ใช้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด แนวทางที่นำเสนอนี้เป็นเพียงหลักการเบื้องต้น เนื่องจากการรับมือโรคโควิด 19 ประสบปัญหาหลายด้านทั้ง

⁷ ศึกษากัมมัญฐานกันก่อน, เวสารัชชกรณธรรม.[ออนไลน์]. เข้าถึงจาก <https://sites.google.com/site/samatinimipeti/wesarach-chk-m-thrrm-5> เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2565.

⁸ กรมควบคุมโรค, “สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุขและปัญหาอุปสรรคการควบคุมโรคของผู้เดินทาง”วิเคราะห์สถานการณ์โควิด.(14 มกราคม 2564) : 1.

การไม่สามารถระบุที่มาของเชื้อไวรัสได้อย่างชัดเจน ทำให้ประสบปัญหาการป้องกันจากแหล่งกำเนิดความล่าช้าในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคระบาด ทำให้ประเทศอื่น ๆ รับมือการแพร่ระบาดล่าช้ากว่าที่ควรจะเป็น การที่บางประเทศให้มีการติดเชื้อเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการกลายพันธุ์ของไวรัส และการใช้วัคซีนที่สามารถป้องกันการเสียชีวิตจากการติดเชื้อ แต่ไม่สามารถป้องกัน การแพร่ระบาดได้ ทำให้การระบาดไม่มีแนวโน้มลดลงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ กรมควบคุมโรคจึงแนะนำให้ผู้เดินทางที่มาจากต่างประเทศ และผู้ที่อยู่ในประเทศไทยซึ่งมีความจำเป็นเดินทางศึกษาข้อมูลรายละเอียดก่อนเดินทาง เพื่อให้สามารถเดินทางได้บรรลุวัตถุประสงค์ ปลอดภัยปลอดภัย ในช่วงระยะระดับการควบคุมการระบาดระลอกใหม่

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่รุนแรงขึ้นส่งผลให้ธุรกิจส่วนใหญ่ประสบปัญหา โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการและการเดินทาง เพราะแนวทางการป้องกันโรคเบื้องต้นที่มีการแนะนำ และใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุด คือ การเว้นระยะห่างทางสังคม เนื่องจากเชื้อไวรัส จะไม่สามารถแพร่กระจายได้หากปราศจากพาหะ ดังนั้นจึงเกิดนวัตกรรมที่นำมาใช้เพื่อปรับตัวเข้ากับแนวทางป้องกันโรคนี้อย่างหลากหลาย เช่น การส่งอาหารผ่านพนักงานส่งอาหาร รวมทั้งการศึกษาที่เปลี่ยนเป็นการศึกษาทางไกลผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ

ตรีนุช เทียนทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการลงนามในประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2564 เรื่อง การเลื่อนเวลาเปิดภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 ของกระทรวงศึกษาธิการ⁹ โดยมีแนวปฏิบัติการสำคัญคือให้โรงเรียนและสถานศึกษาในสังกัดและในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ เลื่อนการเปิดภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 เป็นวันที่ 14 มิถุนายน 2564 หากโรงเรียนหรือสถานศึกษาแห่งใดมีความพร้อม และประสงค์จะเปิดภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 ก่อนวันที่กำหนด ให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาแห่งนั้นดำเนินการจัดการเรียนการสอนเฉพาะรูปแบบตามพื้นที่ที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศเขตพื้นที่ โดยพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด (สีแดงเข้ม) ให้จัดการศึกษาทางไกล (On Air, Online, On Demand, On Hand ผ่านทางไปรษณีย์) เท่านั้น พื้นที่ควบคุมสูงสุด (สีแดง) หรือพื้นที่ควบคุม (สีส้ม) สามารถจัดการเรียนการสอนได้ทั้ง 5 รูปแบบ (On Site, On Air, Online, On Hand, On Demand) โดยรูปแบบ On Site นั้น โรงเรียนหรือสถานศึกษาต้องผ่านเกณฑ์การประเมินความพร้อมของระบบ Thai Stop Covid+ (TSC+) และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดก่อน ซึ่งต้องปฏิบัติตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุขโดยเคร่งครัด

⁹ กระทรวงศึกษาธิการ, “ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การเลื่อนเวลาเปิดภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 ของกระทรวงศึกษาธิการ”ประกาศ ศธ. เรื่อง การเปิดเรียนและการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเปิดภาคเรียนในระยะแรก. (19 พฤษภาคม 2564)

มาตรการที่ประกาศนี้ส่งผลให้รูปแบบการจัดการศึกษาส่วนใหญ่ต้องปรับเปลี่ยนจากการสอนในสถานศึกษา (On site) เป็นการศึกษาในรูปแบบอื่นซึ่งบุคลากรส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคย และขาดทรัพยากรสนับสนุนการเรียนนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เชื่อมต่อกับช่องทางออนไลน์ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ที่มีไม่เพียงพอ และมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ ขาดรายได้ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีการจัดตั้งโครงการให้ความช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 โดยให้เงินช่วยเหลือนักเรียนรายละจำนวน 2,000 บาท

อัมพร พิณสา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกาศการดำเนินการตามโครงการให้ความช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19¹⁰ เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2564 มีใจความว่าการจ่ายเงินเยียวยาผู้เรียนรายละ 2,000 บาท โดยจัดสรรตามรายชื่อผู้เรียนจากสถานศึกษา สำหรับนักเรียนที่จะได้รับเงินเยียวยา ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนนักเรียนของโรงเรียนที่ได้ลงข้อมูลไว้ ณ วันที่ 25 มิถุนายน 2564 โดยโรงเรียนจะจ่ายเงินให้เฉพาะนักเรียนที่สามารถยืนยันตัวตนได้ ส่วนนักเรียนที่ไม่มีชื่อในทะเบียนในวันที่ 25 มิถุนายน 2564 แต่มาเรียนเพิ่มเติมในโรงเรียนนั้น นักเรียนจะมีชื่ออยู่ที่โรงเรียนเดิม ทางโรงเรียนใหม่ก็ต้องเพิ่มชื่อนักเรียนเข้าไป แล้วรายงานไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้โรงเรียนยังไม่สามารถจ่ายเงินได้ จนกว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะแก้ไขข้อมูลให้เรียบร้อย จึงจะอนุมัติการจ่ายเงินได้

สรุปได้ว่าในสถานการณ์โควิด -19 นั้น พบปัญหาในการจัดการศึกษาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความพร้อมของหลักสูตรที่ไม่ได้จัดทำขึ้นเพื่อรับกับสถานการณ์การแพร่ระบาด ความพร้อมทางด้านสื่อและเทคโนโลยี ทั้งจากทางโรงเรียน ผู้ปกครอง และนักเรียน ความพร้อมในเรื่องการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลจะประกาศมาตรการที่ใช้จัดการเรียนการสอนและโครงการให้ความช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้จะอยู่ในภาวะวิกฤต แต่การดำเนินงานของสถานศึกษา ทั้งการจัดการศึกษาและการแก้ปัญหาต้องเป็นไปตามระบบที่มีการกำหนดขึ้นจากกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นบุคลากรทางการศึกษาจึงควรติดตามและหาแนวทางเพื่อนำมาปฏิบัติ และจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้สมบูรณ์ที่สุด

4. แนวทางการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด -19

¹⁰ กระทรวงศึกษาธิการ, “โครงการให้ความช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19” มาตรการช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายนักเรียน. (17 พฤษภาคม 2564)

สุวิมล มธุรส¹¹ ได้เสนอแนวทางการศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 นี้ มีการนำระบบออนไลน์มาใช้ทดแทนการศึกษาในระบบปกติ โดยใช้แอปพลิเคชันต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนและการสื่อสารระหว่างครูและนักเรียน ระบบต่างๆ ถูกนำมาใช้อยู่ในระหว่างดำเนินการ ทดลองใช้ พัฒนา ฝึกอบรมผู้สอน และสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การทดแทนการสอนในชั้นเรียน ด้วยความหวังว่าจะสามารถใช้ระบบออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงต้องเป็นไปตามการเรียนรู้ของนักเรียน ตั้งแต่ การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์โควิด-19 และสื่อสารให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทราบ เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และสอนโดยวางแผนอย่างเหมาะสม รวมทั้งการยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนาเพื่อไม่ให้นักเรียนเสียโอกาสพัฒนาความรู้และทักษะ โดยเฉพาะความรู้ด้านภาษาและการคำนวณ

หลักการสำคัญที่สุวิมล มธุรสได้เสนอ ได้แก่ การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ โควิด-19 เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และสอนโดยวางแผนอย่างเหมาะสม และการยกระดับการประเมินเพื่อ การพัฒนา ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้ต้องเป็นไปตามการเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีตัวอย่างสถานศึกษาที่มี การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใกล้เคียงกับแนวทางที่ได้นำเสนอไว้ คือ สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ตามงานวิจัยของโชษิตา ศิริมัน

โชษิตา ศิริมัน¹² ได้ทำการศึกษาวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤต โควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายทักษะ
- 2) การเปรียบเทียบทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 เมื่อจำแนกตามระดับ

¹¹ สุวิมล มธุรส, “การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19”วารสาร **รัชต์ภาคย์**, 33-42.

¹² โชษิตา ศิริมัน. “ทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31”. **NMCCON2021**, 407-416.

การศึกษาและจำแนกตามประสบการณ์การทำงานในภาพรวมมีความแตกต่างกัน แต่เมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ว่า

1) ผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ควรศึกษาและพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลความสามารถของผู้บริหารในการใช้เครื่องมือ สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว โดยสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบันมาใช้อย่างสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสาร ประชาสัมพันธ์กิจกรรมสู่ชุมชน มีการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการพัฒนาองค์การให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

2) ผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ควรศึกษาและพัฒนาทักษะการสื่อสารความสามารถของผู้บริหารในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ซึ่งอาจจะใช้วิธีการที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสถานการณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและมีปฏิริยาตอบสนองต่อกัน ทำให้เกิดความร่วมมือ มีความชัดเจนในคำสั่ง มอบหมายงาน สามารถเจรจาต่อรองโน้มน้าว และสร้าง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน รวมไปถึงการให้คำแนะนำหรือแนะให้บุคลากรปฏิบัติตามได้อย่างโดดเด่น เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา 3) ผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ควรศึกษาและพัฒนาทักษะการบริหารจัดการองค์การ ความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร และกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เพื่อที่จะก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เป็นการจัดระเบียบกิจกรรมต่าง ๆ มีการบริหารโครงการ สามารถประยุกต์การบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และมอบหมายงานให้บุคลากรปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) โดยเฉพาะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่มีโรงเรียนในกำกับดูแลจำนวนมากต้องคิดหารูปแบบในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่และผู้เรียน โดยให้เหตุผลชัดเจนว่าเรื่องอื่นอาจจะหยุดได้ แต่เรื่องการศึกษานั้นหยุดไม่ได้สำหรับรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนในยุคนิวนอร์มอลจะมีทั้งการเรียนในห้องปกติ (Onsite) ในพื้นที่ที่ไม่มีการแพร่ระบาด ส่วนพื้นที่ที่มีการระบาดมีการผสมผสาน ทั้งรูปแบบออนไลน์ (Online) จัดการเรียนการสอนผ่านโทรทัศน์ทางไกล (On air) รวมทั้งให้ ครูออกเยี่ยมบ้านและกำหนดใบงานแก่นักเรียน (On hand) เพื่อดูแลการเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน โดยแต่ละโรงเรียนเลือกรูปแบบที่เหมาะสมจัดการเรียนการสอนตั้งแต่เชื้อโควิด-19 มี

การแพร่ระบาดรอบแรกเดือน มี.ค.-ธ.ค.2563 รวมถึงระบาระลอกใหม่ในเดือน ม.ค.2564 จนถึงปัจจุบัน¹³

ผลการศึกษาวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ที่ได้ ศึกษาวิจัย “รูปแบบการจัดการเรียนสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19” พบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ 4 เรื่องสำคัญ

1.ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนคือกลไกสำคัญที่ต้องรู้จักเลือกการใช้รูปแบบการเรียน อย่างสอดคล้องและยืดหยุ่นตามความรุนแรงของการระบาดของไวรัสโควิด-19 สามารถผสมผสาน ทุกรูปแบบการเรียนในห้องปกติ (Onsite) ในพื้นที่ที่ไม่มีการแพร่ระบาด การสอนออนไลน์ (Online) สอนผ่านโทรทัศน์ทางไกล (On air) รวมทั้งการไปเยี่ยมบ้านและกำหนดใบงานแก่นักเรียน (On hand) เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ด้วยตนเองที่บ้าน

2.ครู-ผู้ปกครอง-นักเรียน ต้องร่วมกันปรับตัวเพื่อให้สามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่องใน สถานการณ์ที่ต้องเรียนออนไลน์ที่บ้านและกลับมาเรียนตามปกติเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดลด ความรุนแรงลง ขณะที่กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมถึงการศึกษาทั้งระบบต้อง ปรับตัวให้สอดคล้องกับรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น และเร่งจัดเตรียมงบประมาณ และอุปกรณ์ให้แก่ นักเรียนที่มีความเสี่ยงที่จะเสียโอกาสจากการเรียนทางไกล เพราะไม่มีอุปกรณ์ดิจิทัลและ อินเทอร์เน็ตที่บ้านหรือไม่มีไฟฟ้าใช้ ควรใช้โอกาสนี้เก็บข้อมูลเพื่อวางแผนให้การสนับสนุน

3.ต้องสร้างการสื่อสารทำความเข้าใจให้ตรงกันถึงนโยบายและมาตรการสนับสนุนการเรียนรู้อะนุตรหลานในสถานการณ์โควิด-19 เพื่อให้ผู้ปกครองรับทราบแนวทางที่ชัดเจนของรัฐบาลใน การจัดการเรียนการสอนไม่ให้ขาดตอน เบื้องต้นอาจทำคู่มือการใช้สื่อการเรียนรู่วิธีการใช้อุปกรณ์ ดิจิทัลเพื่อเรียนออนไลน์ เป็นต้น

4.ผู้บริหาร ครู รวมถึงผู้ปกครอง อยากให้รัฐบาลมีแผนรองรับการจัดการเรียนรู้วิถีใหม่ (New Normal Learning) โดยพร้อมประกาศใช้อย่างทันสถานการณ์ ซึ่งทุกฝ่ายมีความเข้าใจระดับ หนึ่งถึง การจัดการ เรียนการสอนรูปแบบใหม่ ทั้งการส่งงานผ่านโซเชียลมีเดียผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ผ่าน การสอนออนไลน์ หรือให้ใบงานแก่นักเรียน ดังนั้นจำเป็นต้องพัฒนา

¹³ ไทยรัฐออนไลน์. ถอดบทเรียนสารพัดปัญหาจัดการศึกษาในสถานการณ์วิกฤติโควิด -19 :หลายข้อจำกัดสร้างคุณภาพเท่าเทียม.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<https://www.thairath.co.th/news/society/2041921>. เมื่อ วันที่ 2 มีนาคม 2564.

แพลตฟอร์มที่เข้าถึงง่ายในทุกพื้นที่ และจัดให้นักเรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม¹⁴

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในช่วงภาวะวิกฤตโควิด -19 นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในทุก ภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน รวมไปถึงหน่วยงานในระดับสูงที่เป็นผู้บังคับบัญชาสั่งการ การศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหยุดนิ่งได้ ดังนั้นผู้บริหารและคณะครูจึงต้องศึกษาหาความรู้และปรับประยุกต์และเลือกใช้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยการผสมผสานในทุกรูปแบบ นักเรียนและผู้ปกครองต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงรวมถึงติดตามข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อยู่เสมอและเรียนรู้ทักษะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล ภาครัฐต้องมีการสนับสนุนและวางแผนในระยะยาวเกี่ยวกับความเสมอภาคทางการศึกษาและการกระจายความทั่วถึงของสื่อและเทคโนโลยี

5. ทักษะการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน

พนัส หันนาคินทร์ ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาหมายถึง การจัดการการช่วยเหลือ ส่งเสริมให้โรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์¹⁵สอดคล้องกับชาญชัย อาจิสมาจารย์ กล่าวว่า กระบวนการพยายามในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้วัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จตามภารกิจ¹⁶ เช่นเดียวกับ กู๊ด (Good) กล่าวว่า กระบวนการควบคุมการจัดการภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอน¹⁷

สรุปได้ว่าการบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การจัดการศึกษาของผู้บริหาร มีตัวแปรที่สำคัญและส่งผลให้การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จ คือ ทักษะการบริหารสถานศึกษา และประสพการณ์การทำงานในภาพรวม โดยผู้บริหารที่มีทักษะของผู้บริหาร 5 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะการสื่อสาร (Communication skill)
2. ทักษะการบริหารจัดการองค์การ (Skills in Organizational Management)
3. ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (Critical and creative thinking skill)

¹⁴ ไทยรัฐออนไลน์. ถอดบทเรียนสาร์พตปัญหาจัดการศึกษาในสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 : ท ล ย ข อ จ ำ ก ัด ส ร ำ ง ค ุ ณ ภ า พ เท ำ เที ย ม . [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/2041921>. เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2564.

¹⁵ พนัส หันนาคินทร์. การบริหารการศึกษา. (กรุงเทพฯ : โอเดียนส โตร์, 2542).16

¹⁶ ชาญชัย อาจิสมาจารย์. การบริหารการศึกษา. (กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีจำกัด, 2541).14

¹⁷ Good C.V., Dictionary of Education. 3 rd ed. (New York : Mc Graw – Hill, 1998).

4. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (Technological and digital literacy skill) และ

5. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relations skill) ในระดับสูง และมีประสบการณ์การทำงานมาก จะมีแนวโน้มบริหารสถานศึกษาได้ดีกว่า เนื่องจากมีความรู้ที่หลากหลาย นำไปใช้ได้จริง และมีประสบการณ์แก้ไขปัญหาที่สั่งสมอย่างยาวนาน จะทำให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมว่าควรปรับปรุงแนวทางปฏิบัติไปในทิศทางใด และมีทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลที่เท่าทันสถานการณ์ นำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ตรงกับ ปัญญา คือ การรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้

6. เวสารัชชกรณธรรมกับการจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด -19

หลักธรรมที่ส่งผลให้การจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19 เป็นไปอย่างเหมาะสม คือ เวสารัชชกรณธรรมทำให้เกิดความกล้าหาญ 5 ประการ คือ

1. **ศรัทธา (การเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ)** คือการเชื่อในหลักการเหตุผลในสิ่งที่ตนยึดถือเป็นการเชื่อโดยใช้วิจารณ์ญาณ ผู้บริหารที่ดีต้องมี ทักษะการสื่อสาร (Communication skill) คือทักษะในการคิดพิจารณา ไตร่ตรองสถานการณ์ว่าในแต่ละภาวะการณ์ควรใช้หลักการใด วิธีการใดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง

2. **ศีล (การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย)** ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relations skill) ซึ่งตรงกับ ศีล คือ การรักษากายวาจาให้สุภาพเรียบร้อย ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นไปอย่างราบรื่น และมีความสุขในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

3. **พหุสัจจะ (ความเป็นผู้ศึกษามาก)** ผู้บริหารที่ดีนั้นต้องมีความรอบรู้ในทุก ๆ ด้าน ต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยและเทคโนโลยี กล่าวคือ มีทักษะการบริหารจัดการองค์การ (Skills in Organizational Management) มีทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (Critical and creative thinking skill) และมี ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (Technological and digital literacy skill) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ว่าในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด -19 การจัดการศึกษาต้องใช้เทคโนโลยีเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน อาทิ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ การประชุม การสัมภาษณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

4. **วิริยารัมภะ (ปรารถนาความเพียรหรือความขยัน)** สอดคล้องกับทักษะการบริหารจัดการองค์การ (Skills in Organizational Management) ผู้บริหารจำต้องมีความเพียรพยายามในการจัดการองค์การด้วยความเพียร เพราะความเพียรนั้นเป็นสิ่งที่จะทำให้การทำงานใด ๆ สามารถสำเร็จได้

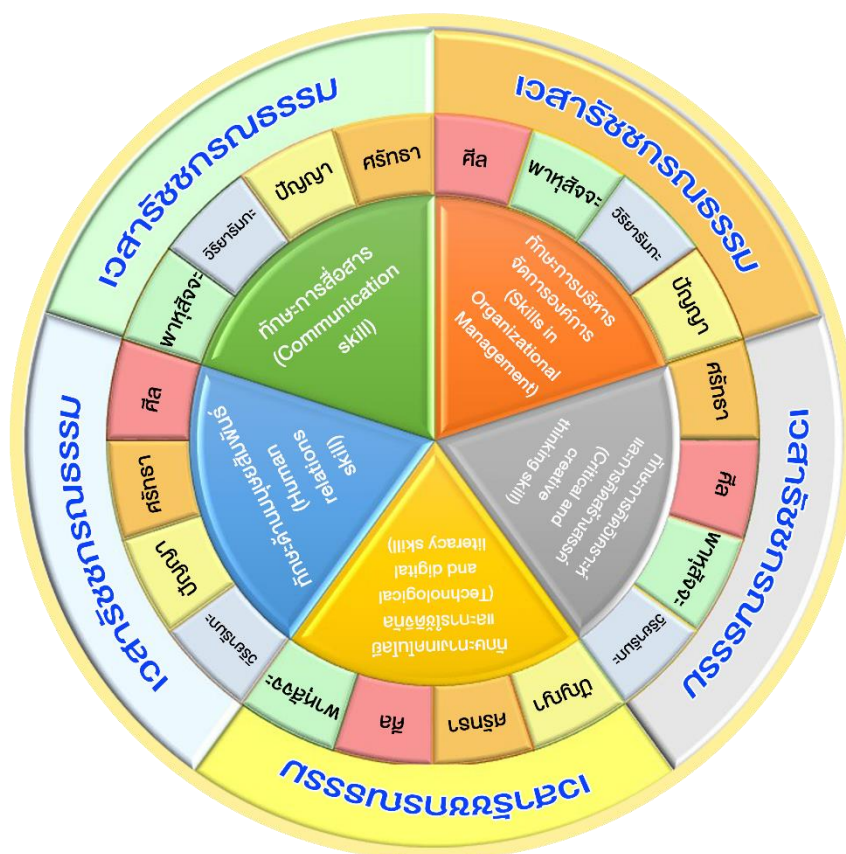
5. **ปัญญา (การรอบรู้สิ่งที่ควรรู้)** เมื่อเกิดปัญญาก็จะช่วยให้สามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ รวมถึงทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการบริหารงานซึ่งสอดคล้องกับทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (Critical and creative thinking skill) ซึ่งการคิดวิเคราะห์และ

สร้างสรรค์นี้จะช่วยทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาองค์กร หรือช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ได้ ดังจะเห็นจากการเกิดภาวะวิกฤตการณ์ โควิด -19 ถึงแม้จะเกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่ในแง่ดี ทำให้เราได้เห็นรูปแบบของการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายมากขึ้น ผู้บริหารคิดรูปแบบในการจัดการองค์กร ครูคิดรูปแบบการสอนในรูปแบบออนไลน์ เกม มีการผลิตสื่อ นักเรียนสามารถเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์

หลักธรรมเวสารัชชกรณธรรม จึงเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมในการปรับใช้ เพื่อจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19 โดยจะทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้บุคลากรประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนด

7.องค์ความรู้จากการศึกษา

จากการศึกษาปัญหาของการบริหารจัดการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 และเวสารัชชกรณธรรม ธรรมที่ทำให้เกิดความกล้าหาญ ผู้เขียนได้เสนอรูปแบบของการบริหารจัดการสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 กับเวสารัชชกรณธรรม หลักธรรมแห่งความกล้าหาญ ดังนี้

8. บทสรุป

การจัดการศึกษาในภาวะวิกฤตโควิด-19 ยังคงเป็นเรื่องท้าทายสำหรับทุกคนในแวดวงการศึกษา เพราะสถานการณ์การระบาดยังคงทวีความรุนแรงขึ้น และยังขาดหลักการจัดการศึกษาออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนอย่างแท้จริง การปรับเปลี่ยนหลักสูตร โครงสร้างเวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผล ประเมินผลจึงควรใช้หลักการหรือความรู้มาพิจารณาร่วมทุกขั้นตอน เพื่อลดผลเสียที่จะเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด และได้ผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีความกล้าหาญในการบริหาร การตัดสินใจ ซึ่งตรงกับเวลาช่วงวิกฤตการณ์ คือมีความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้องมั่นใจในหลักการที่ตนยึดถือ คือ มีศรัทธาในความประเสริฐที่ถูกต้องดีงาม ไม่ผิดระเบียบวินัย พาหุสัจจะ คือเป็นผู้ที่เรียนมาก รู้มาก วิริยารัมภะ คือมีความเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหา และปัญญาคือความรู้รอบรู้ เข้าใจในเหตุผลดีชั่ว การใช้หลักการเพื่อสร้างแนวคิดจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวทางปฏิบัติของบุคลากร จึงควรทบทวนแนวคิดอย่างระมัดระวัง และผ่านพ้นวิกฤตการณ์การระบาดของโควิด-19 แล้ว แต่ในอนาคตย่อมมีวิกฤตอื่น ๆ ที่รุนแรงไม่ต่างจากโรคระบาด ดังนั้นแนวทางการบริหารที่ถูกต้องจึงไม่ใช่การสร้างระเบียบที่รัดกุม แต่เป็นการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามสถานการณ์ด้วยแนวคิดที่รอบคอบ และทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่ประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค, สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการควบคุมโรคของผู้เดินทาง. วิเคราะห์สถานการณ์โควิด. (14 มกราคม 2564) : 1.
- กระทรวงศึกษาธิการ, โครงการให้ความช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19. มาตรการช่วยเหลือบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายนักเรียน. (17 พฤษภาคม 2564)
- กระทรวงศึกษาธิการ, ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การเลื่อนเวลาเปิดภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2564 ของกระทรวงศึกษาธิการ. ประกาศ ศธ. เรื่อง การเปิดเรียนและการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการเปิดภาคเรียนในระยะแรก. (19 พฤษภาคม 2564)
- ชาญชัย อาจีนสมาจาร. การบริหารการศึกษา .กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีจำกัด, 2541.

- ไชยิตา ศิริมัน. (2564). ทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. NMCCON2021, 407-416.
- ไทยรัฐออนไลน์. ถอดบทเรียนสารพัดปัญหาจัดการศึกษาในสถานการณ์วิกฤตโควิด -19 : ทลายข้อจำกัดสร้างคุณภาพเท่าเทียม .[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/news/society/2041921>. เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2564.
- พนัส หันนาคินทร์. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2542.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). เวสารัชชกรณธรรม 5 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. A.III.127
- พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ปัญจก-ฉกกนิบาต เล่ม 3- หน้า 234.
- สุวิมล มธุรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. วารสารรัชต์ภาคย์, 33-42.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพมหานคร ;โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, 2546.
- Good C.V., Dictionary of Education. 3 rd ed. New York : Mc Graw – Hill, 1998.

